

Efektivita lidských práv a úskalí jejího empirického zkoumání

Tristan Florian*

Abstrakt: Článek pojednává o efektivitě zakotvení lidských práv v právních řádech. Reaguje na Erica A. Posnera, který s odkazem na empirické výzkumy vzešlé z krátkodobého pozorování zpochybňuje účinek lidsko-právních úmluv na reálné dodržování lidských práv. Text soustředí pozornost na to, že je potřeba, aby se změnily primárně sociální normy, které jsou silnější motivací pro lidské jednání než právo. Dále zdůrazňuje nutnost internalizace sociálních norem, jelikož pro maximalizaci jejich dodržování je důležité, aby byly v souladu s osobními hodnotovými přesvědčeními aktérů. Uvádí dále, že pokud chceme přijetím právní normy podpořit vznik či změnu sociálních norem, pak musí být umírněná, nikoliv ve velkém rozporu s existujícími sociálními normami. Celkově se tedy jedná o dlouhodobý proces. Článek argumentuje, že přijetím lidsko-právních úmluv nemůže dojít hned a bez dalšího k jejich přetvoření v sociální normy, natož k jejich zvnitřnění u jednotlivých členů společnosti. Obojí je však k maximalizaci efektivitě potřeba. Argumentuje, že i kdyby bylo možné efektivitu lidsko-právních úmluv spolehlivě empiricky zkoumat, nelze o ní učinit závěry po krátké době od jejich přijetí. Uzavírá pak, že empirické zkoumání lidských práv se již ve svých základech potýká s problémy, které bychom měli brát v potaz, kdybychom na jeho výsledcích chtěli stavět další úvahy.

Klíčová slova: lidská práva, sociální normy, Posner, internalizace, právní centralismus

Úvod

Proč někteří lidé odmítají lidská práva? V prvé řadě může hrát roli politické cítění. Neokonzervativce Irving Kristol kupříkladu tvrdí, že se jako univerzální lidské právo prezentuje diskutabilní verze liberalismu dvacátého století.¹ Podle něj je pod povrchem diskusí o lidských právech vždy nějaká skrytá politická agenda.² Libertariáni zase s oblibou tvrdí, že jediná lidská práva jsou ta, která můžeme odvodit z libertariánského základního principu neagrese;³ tedy práva negativní, nikoliv pozitivní.⁴ Ani mnozí socialisté nešetří kritikou lidských práv – například francouzský filozof Jean-Claude Michéa kriticky reaguje právě na příklon mnohých současných socialistů mimo jiné ke konceptu přirozených práv člověka žít tak, jak chce.⁵ Podle něj je tento příklon k liberalismu v kulturních otázkách

* Mgr. Oldřich Tristan Florian. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, katedra právní teorie. E-mail: tristan@otristan.com, <https://orcid.org/0000-0003-1058-2289>. Článek vznikl jako výsledek badatelské činnosti podporované Masarykovou univerzitou v rámci grantu MUNI/A/0902/2019 *Morální argumenty v interpretaci lidských práv*. Jeho části byly prezentovány taktéž na konferencích Theories of Human Rights 2020 (Paříž) a Weyrovy dny právní teorie 2020 (Brno).

¹ KRISTOL, Irving. *Reflections of a Neoconservative: Looking Back, Looking Ahead*. New York: Basic Books, 1983, s. 268–269.

² KRISTOL, Irving. *The Neoconservative Persuasion: Selected Essays, 1942–2009*. New York: Basic Books, 2011, s. 220; Domnívá se, že skrytou politickou agendou Všeobecné deklarace lidských práv z roku 1948 bylo vytvoření morální rovnosti mezi liberálními kapitalistickými demokraciemi a socialistickými režimy tím, že se socioekonomická práva dala na stejnou úroveň jako práva převažující v liberálních demokraciích. Ibidem, s. 220–221.

³ Viz např. URZA, Martin. *Anarchokapitalismus: stát je špatný sluha, ale zlý pán*. Praha: Tereza Sladkovská, 2018, s. 218.

⁴ Nejedná se však o novou tezi. Pro Maurice Cranstona nejsou sociální práva lidskými právy, a to proto, že postrádají univerzální charakter; pro Davida Beethama zase proto, že není možné „specifikovat povinnosti, které korespondují s nárokovanými právy, a [...] ukázat, kdo by je měl plnit, nebo že mohou být vůbec plněna“. HAPLA, Martin. *Lidská práva bez metafyziky: Legitimita v (post)moderní době*. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 2016, s. 43–46.

⁵ MICHÉA, Jean-Claude. *Tajnosti levice: Od ideálu osvícenství k triumfu neomezeného kapitalismu*. Praha: Masarykova demokratická akademie, 2019, s. 43.

v rozporu s původní socialistickou ideologií.⁶ Kromě politického citění nás mohou k odmítnutí lidských práv vést naše metaetické pozice. Z pohledu metaetiky si totiž můžeme lidská práva představit jako morální fakty a ptát se, zda existují, případně zda je můžeme poznat. Možnost jejich spolehlivého metaetického zdůvodnění je ale diskutabilní.⁷

Lidská práva (ať už jako normy pozitivního práva, nebo pouhé morální normy) jsou však stále jen normy. Existují ve světě norem, avšak v reálném světě se sama o sobě neprojevují. Je potřeba různých nástrojů, které svět podle lidskoprávních představ přetvoří. A považuji za příhodné se ptát, do jaké míry je jejich *zakotvení v právních rádech, institucích a myšlenkách politických hnutí*⁸ skutečně účinné. Ačkoliv vnímám neutuchající debaty o filozofické justifikaci lidských práv jako zásadní, považuji za důležité se věnovat také empirickým argumentům, které zaznívají v souvislosti s jejich efektivitou.

Jako klíčová úvaha se mi v tomto směru jeví ta, kterou představuje Eric A. Posner. Posner tvrdí, že lidskoprávní úmluvy nemají na reálné dodržování lidských práv relevantní vliv. Dává nám tedy empirický argument, kterým můžeme zpochybnit smysluplnost prosazování lidských práv do právních řádů, aniž bychom zabíhali do hlubších metafyzických úvah o jejich skutečné povaze. S hlavní publikací *The Twilight of Human Rights Law*, kde tuto úvahu rozvíjí, pracuje řada současných zahraničních autorů⁹ a otázka empirického zkoumání lidských práv jako taková je v současné zahraniční literatuře aktuální. Domnívám se tedy, že bude přínosné se touto otázkou zabývat a představit možná úskalí takového výzkumu, přičemž vhodným textem, na kterém je možné různé problémy ilustrovat, je právě úvaha představená Posnerem.

Nejprve tedy představím Posnerovu úvahu, včetně empirických dat, kterými podkládá své závěry. Dále se budu zabývat otázkou, jaký je hlavní nástroj regulace společenských vztahů. Poté se budu věnovat problematice sociálních norem a jejich internalizace, představenými poznatky pak budu Posnerovu úvahu problematizovat. Na závěr uvedu možná úskalí empirického zkoumání lidských práv jako takového, kterých bychom si měli být vědomi, pokud budeme chtít na základě empirických dat dělat závěry v lidskoprávní oblasti.

⁶ Ibidem, s. 41. Sám Michéa se v textu odvolává na učení Karla Marxe, podle kterého jsou lidská práva pouze „*práva člena občanské společnosti, tj. práva egoistického člověka, člověka odděleného od lidské podstaty a od pospolitosti*“. MARX, Karl. K židovské otázce. In: *Marxistický internetový archiv: Česká část* [online], [cit. 2021-02-03]. Dostupné z: <<https://www.marxists.org/cestina/marx-engels/1843/101843.htm>>.

⁷ Za hlavní problém považuji Humův problém *Is-Ought*. Lidská práva totiž vnímám jako odvoditelná pouze z normativních premis, jak píše např. KÁČER, Marek. O úlohe metafyziky při odůvodňování lidských práv. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2016, roč. 24, č. 3, s. 340. Neschopnost vyřešit problém přechodu od faktů k normám bývá jednou z nejčastějších výtek proti justifikačním přístupům k lidským právům, viz HAPLA, Martin. Teorie lidských práv. In: SOBEK, Tomáš – HAPLA, Martin (eds). *Filosofie práva*. Brno: Nugs Finem Publishing, 2020, s. 350.

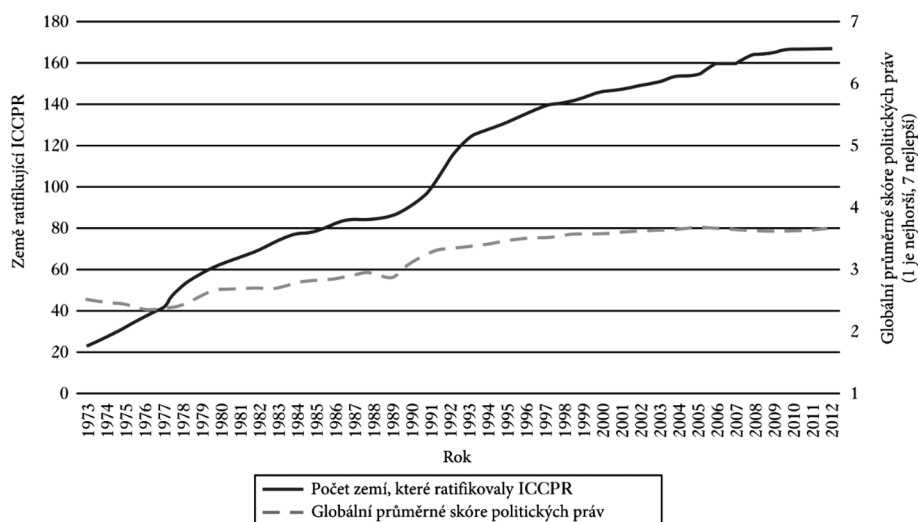
⁸ Viz SIKKINK, Kathryn. *Evidence for Hope: Making Human Rights Work in the 21st Century*. Princeton University Press, 2017, s. 139.

⁹ Namátkově například ANJUM, Gulnaz – CHILTON, Adam – USMAN, Zahid. United Nations endorsement and support for human rights: An experiment on women's rights in Pakistan. *Journal of Peace Research*. 2020; DANCY, Geoff. Human rights pragmatism: Belief, inquiry, and action. *European Journal of International Relations*. 2016, Vol. 22, No. 3; LANGFORD, Malcolm. Critiques of Human Rights. *Annual Review of Law and Social Science*. 2018, Vol. 14, No. 1; ENGLEHART, Neil. *Sovereignty, State Failure and Human Rights: Petty Despots and Exemplary Villains*. Routledge, 2017; BRINKS, Daniel M. – GAURI, Varun – SHEN, Kyle. Social Rights Constitutionalism: Negotiating the Tension Between the Universal and the Particular. *Annual Review of Law and Social Science*. 2015, Vol. 11, No. 1. DOI: 10.1146/annurev-law-socsci-110413-030654.

1. Posnerova úvaha

Posner uznává, že je svět svobodnějším místem než v polovině minulého století.¹⁰ Klade si však otázku, jestli za to mohou lidskoprávní úmluvy, nebo spíše jiné významné události – jako například ekonomický růst či pád komunistických režimů.¹¹ Staví se kriticky k lidským právům z více pohledů. Jako problém uvádí třeba to, že přijetí lidskoprávních politik může mít vedlejší účinky – například zlepšení zdravotní péče pro ženy může mít za následek podfinancování školství.¹² Celkový užitek se v takovém případě nijak nezlepší, což by mohlo vyvracet zmíněný utilitaristický argument. Dále také kritizuje například tvrzení, že lidskoprávní úmluvy přispívají k míru. Uvádí totiž, že demokratické státy, které přijaly lidská práva, sice nebojují mezi sebou, avšak bojují se zeměmi, které nejsou demokratické.¹³ Lidská práva tedy mohou být v případě různých humanitárních intervencí rozbuškou k začátku války.¹⁴

Nejvýznamnější částí Posnerovy kritiky jsou argumenty, které předkládá na základě statistických dat. Jako první uvádí Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (ICCPR) a zjišťuje, jestli existuje korelace mezi počtem zemí, které pakt ratifikovaly, a průměrným globálním skóre politických práv, který vydává *Freedom House* (viz Obrázek 1, hodnota 1 značí nejhorší skóre). Všimá si toho, že i když určitý posun je, není tak dramatický, a navíc může mít více vysvětlení – třeba zvětšování světového bohatství nebo lepší mezinárodní obchod.¹⁵

Obrázek 1 – Země ratifikující ICCPR a globální skóre politických práv¹⁶

¹⁰ POSNER, Eric A. *The Twilight of Human Rights Law*. Oxford: Oxford University Press, 2014, s. 26–27.

¹¹ Ibidem, s. 27. Posner se už dříve vyjádřil, že by státy měly dát větší důraz na blahobyt lidí spíše než na lidská práva, viz POSNER, Eric A. *Human Welfare, Not Human Rights*. *Columbia Law Review*. 2008, Vol. 108, No. 7, s. 1758.

¹² POSNER, Eric A. *The Twilight of Human Rights Law*, s. 72.

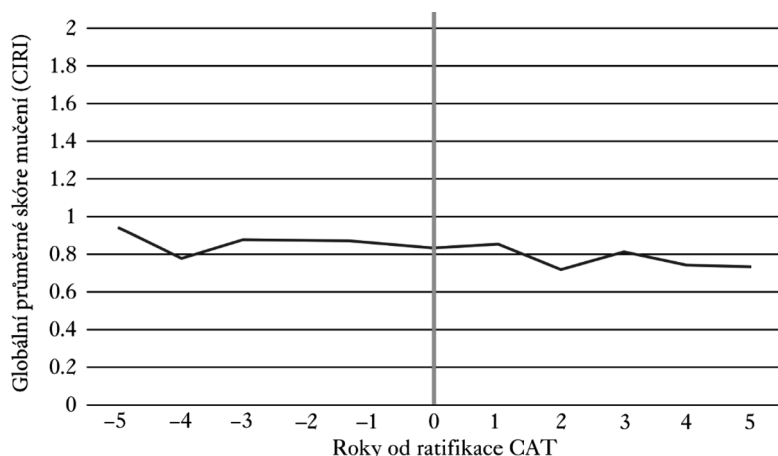
¹³ Ibidem, s. 126. Tarik Kochi to nazývá terorem ve jménu lidských práv, viz KOCHI, Tarik. *Terror in the Name of Human Rights*. *Melbourne Journal of International Law*. 2006, Vol. 7, No. 1, s. 153.

¹⁴ POSNER, Eric A. *The Twilight of Human Rights Law*, s. 127.

¹⁵ Ibidem, s. 73.

¹⁶ Ibidem, s. 74.

Dále zjišťuje, jak se země v průměru chovají pět let před a po ratifikaci Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení (CAT; viz Obrázek 2, hodnota 0 značí nejhorší skóre). Tato data čerpá z *CIRI Human Rights Data Project*.¹⁷ Všimá si toho, že mučení průměrně naopak mírně vzrostlo.¹⁸

Obrázek 2 – Roky od ratifikace CAT a globální skóre mučení¹⁹

Poté se zabývá tím, jak se přijetí ICCPR projevuje na svobodě projevu, mimosoudních popravách, náboženské svobodě a nezávislosti soudnictví. Všimá si průměrně mírného zlepšení rok před ratifikací, ale následné stagnace (viz Obrázek 3, hodnota 0 značí nejhorší skóre).²⁰ Zdrojem dat je v tomto případě opět *CIRI Human Rights Data Project*.

Podle Posnera nemáme dostatečně prokázáno, že lidskoprávní úmluvy zlepšily lidem život.²¹ Uvádí, že i když lidem z některých zemí (demokratických se silnými neziskovými organizacemi)²² život zlepšily, v mnohých zemích s autoritářskými režimy jej zase naopak zhoršily.²³ Přijetí lidskoprávních úmluv má prý totiž sice často za následek přijetí lidských práv do ústavních pořádků, avšak mnohé země svůj ústavní pořádek nedodržují.²⁴ Zmiňuje ale, že zakotvení lidských práv do právních řádů zlepšilo v některých zemích právní vědomí a veřejnost pak začala více vyžadovat, aby se její země chovala v souladu s úmluvami.²⁵

¹⁷ Viz CINGRANELLI, David L. – RICHARDS, David L. – CLAD, K. Chad. Data & Documentation. In: *CIRI Human Rights Data Project* [online]. 2014 [cit. 2020-08-24]. Dostupné z: <<http://www.humanrightsdata.com/p/data-documentation.html>>.

¹⁸ POSNER, Eric A. *The Twilight of Human Rights Law*, s. 75.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Ibidem.

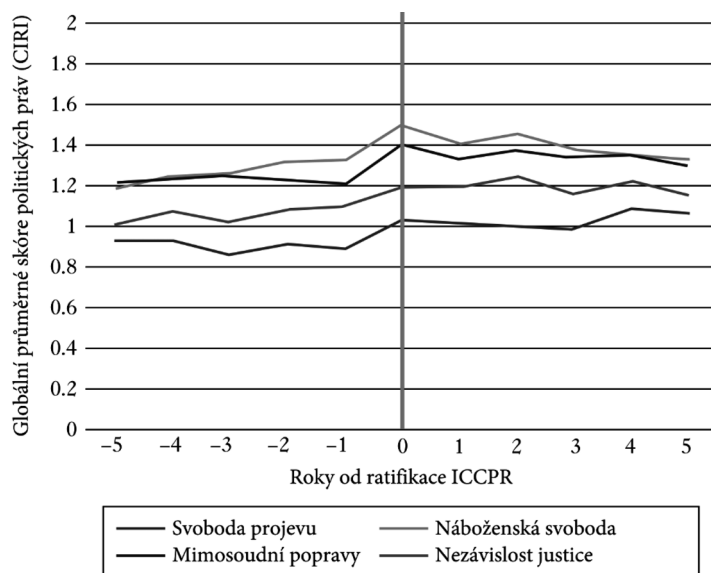
²¹ Ibidem, s. 78.

²² To, že demokratické země více inklinují k dodržování lidských práv, je široce přijímaná teze. Dnes však bývá problematizována, a to mimo jiné na příkladech Maďarska a Polska, viz YU, Youngsoo. Do Democratic Institutions Reduce Human Rights Violations or Just Prevent More Violations than Current Levels? An Exogenous Explanation of Human Rights Improvements in Democracies. *The Korean Journal of International Studies*. 2016, Vol. 14, No. 3, s. 416.

²³ POSNER, Eric A. *The Twilight of Human Rights Law*, s. 76.

²⁴ Ibidem, s. 76–77.

²⁵ Ibidem, s. 77. Otázkou však je, jestli to není spíše naopak. Tedy jestli náhodou k zakotvení lidských práv do právních řádů nedochází proto, že jsou lidé lidským právům více nakloněni. Joel R. Pruce tvrdí, že rozmach kulturního průmyslu v průběhu 80. let minulého století způsobil, že jsou lidé lépe informovaní o tom, jaké nespravedlnosti se ve světě dějí.

Obrázek 3 – Roky od ratifikace ICCPR a globální průměrné skóre politických práv²⁶

Není to však něco, co se dá aplikovat na všechny země. Všeobecný výsledek je totiž podle Posnera takový, že lidskoprávní úmluvy lidská práva systematicky nezlepšují.²⁷ Studie podle něj nasvědčují, že „málo ustanovení přispělo k malému počtu ‚lidskoprávních výsledků‘ [human rights outcomes] v malém počtu zemí v malém, možná i triviálním, měřítku“.²⁸

2. Hlavní nástroj regulace společenských vztahů

Je potřeba se ptát, co je hlavním nástrojem, který ovlivňuje jednání lidí ve společnosti. Je to právo, nebo něco jiného? Jacob Barrett a Jerry Gaus přinášejí argumenty proti právnímu centralismu.²⁹ Tak nazývají postoj, podle kterého je takovým nástrojem právo. Jedná se totiž o regulátor, který v sobě zahrnuje jedinečný prvek – donucení.³⁰ Krajní podoba právního centralismu má tuto hrozbu donucení za primární faktor, co jednání lidí ovlivňuje.³¹

S takovým vnímáním však Barrett a Gaus nesouhlasí. Uvádí studii Toma R. Tylera, který zkoumal, jaké faktory ovlivňují, zda se člověk podřídí právu. Nejdůležitějším takovým

V důsledku toho také narostlo členství v lidskoprávních organizacích. PRUCE, Joel R. *The Mass Appeal of Human Rights*. New York: Palgrave Macmillan, 2018, s. 68.

²⁶ Ibidem, s. 76.

²⁷ POSNER, Eric A. *The Twilight of Human Rights Law*, s. 77.

²⁸ Ibidem, s. 78.

²⁹ Barrett a Gaus považují za novodobého představitele této myšlenky amerického ekonoma Garyho S. Beckera a uvádí, že její počátky sahají až k Thomasu Hobbesovi, Jeremymu Benthamovi a Johnu Austinovi, viz BARRETT, Jacob – GAUS, Gerald F. *Laws, Norms, and Public Justification: The Limits of Law as an Instrument of Reform*. In: KUMM, Matthias – LANGVATN, Silje – SADURSKI, Wojciech (eds). *Public Reason and Courts*. Cambridge: Cambridge University Press, 2020, s. 205.

³⁰ Ibidem, s. 207–208.

³¹ Ibidem, s. 204.

faktorem je podle Tylera vlastní morální přesvědčení, dalším je riziko odsouzení okolím (tedy sociální normy) a až třetím strach z trestu.³² Poslušnost právu je podle něj pak ovlivněna jak postojem k legitimitě práva jako takové, tak postojem ke konkrétním problémům, které právo upravuje.³³

Kromě Tylera uvádí Barrett a Gaus také Gerryho Mackieho. Ten zdůrazňuje, že k poslušnosti právu nepostačí jenom existence zákonů a právních sankcí – jsou potřeba také již zmíněné sociální normy.³⁴ Mackie tvrdí, že kriminalizace selhává, pokud neexistuje sociální norma k samotné poslušnosti právu nebo se nová právní norma silně vymyká dosavadní sociální normě.³⁵ Uvádí, obdobně jako Tyler, že poslušnost právu je ovlivněna jak sociálními normami k právní poslušnosti jako takové, tak sociálními normami týkajícími se obsahu konkrétních právních norem.

V souvislosti se sociálními normami se Barrett a Gaus opírají také o Cristinu Bicchieri, která se snaží zodpovědět otázku, jak probíhá vznik a opuštění sociálních norem. Bicchieri zmiňuje, že pokud vzniká nová sociální norma, děje se tak v následujících krocích: změna faktických³⁶ a osobních hodnotových přesvědčení, kolektivní rozhodnutí ke změně, zavedení sankcí za nedodržování normy, vytvoření normativních očekávání a vytvoření empirických očekávání.³⁷

Normativní očekávání jsou podle Bicchieri předpoklady aktéra o tom, jaké chování od něj ve specifických situacích ostatní lidé očekávají.³⁸ Empirická očekávání jsou naproti tomu představy o tom, jak se ostatní lidé ve specifických situacích sami zachovají.³⁹ Normativní a empirická očekávání v teorii Bicchieri hrají klíčovou roli, bez nich totiž nemůže sociální norma existovat.⁴⁰ Podle Bicchieri pak může trvat nějakou dobu, než se normativní očekávání vytvoří – a v důsledku toho také odpovídající sociální norma, jejíž konstitutivní součástí normativní očekávání je.⁴¹

Důležitý je pro ni také koncept pluralitní ignorance. Jedná se o situaci, kdy každý člen společnosti osobně odmítá nějaké normy, ale mylně se domnívá, že ostatní tyto normy schvalují.⁴² Aktéři tedy chtějí být žádoucími členy společnosti a veřejně se podřídí sociální normě, přičemž každý z nich mylně věří, že je jediný, kdo pocituje vnitřní spor mezi osobními hodnotovými přesvědčeními a normativními očekáváním.⁴³ Každý si tedy soukromě myslí, že se vymyká zbytku společnosti, a to právě proto, že se nikdo neodváží

³² Ibidem, s. 210.

³³ Ibidem, s. 212.

³⁴ Ibidem, s. 211.

³⁵ Ibidem, s. 211–212.

³⁶ Přesvědčení, která mohou být na rozdíl od hodnotových pravdivá či nepravdivá. Například, že mlezivo je pro novorozence nebezpečné. Viz BICCHIERI, Cristina. *Norms in the Wild: How to Diagnose, Measure, and Change Social Norms*. New York, NY: Oxford University Press, 2016, s. 123.

³⁷ Ibidem, s. 118.

³⁸ Ibidem, s. 14. Jinými slovy tedy prvek sociálních norem, vlivem kterého lidé věří, že mají na výběr mezi konformitou a sankcí, viz BICCHIERI, Cristina. *The Grammar of Society: The Nature and Dynamics of Social Norms*. New York: Cambridge University Press, 2005, s. 68.

³⁹ BICCHIERI, Cristina. *Norms in the Wild*, s. viii.

⁴⁰ Viz BICCHIERI, Cristina. *The Grammar of Society: The Nature and Dynamics of Social Norms*, s. 11.

⁴¹ BICCHIERI, Cristina. *Norms in the Wild*, s. 118.

⁴² MILLER, Dale T. – MCFARLAND, Cathy. Pluralistic ignorance: When similarity is interpreted as dissimilarity. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1987, Vol. 53, No. 2, s. 298.

⁴³ LAMBERT, Tracy A. – KAHN, Arnold S. – APPLE, Kevin J. Pluralistic ignorance and Hooking up. *The Journal of Sex Research*. 2003, Vol. 40, No. 2, s. 129; BARRETT, Jacob – GAUS, Gerald F. *Laws, Norms, and Public Justification: The Limits of Law as an Instrument of Reform*, s. 219.

normu veřejně zpochybnit.⁴⁴ Aktéři dodržují normu, kterou ale přitom osobně neschvalují, jelikož se domnívají, že je norma široce přijímána, a proto se cítí být tlačeni ke konformitě.⁴⁵

Podle Bicchieri je právě pluralitní ignorance jedním z důvodů, proč se udržují (případně i vznikají) sociální normy, které nejsou populární.⁴⁶ V 60. a 70. letech minulého století například schvalovalo pouhých 18 % bílých Američanů rasovou segregaci, avšak 47 % z nich si myslelo, že segregaci schvaluje většina.⁴⁷ Pokud by se tedy těch 47 % lidí chovalo podle toho, co si mysleli, že je většinovým postojem, pak by mohly rasistické sociální normy přetrvávat navzdory tomu, že jenom menšina aktérů by je přijímala za své.⁴⁸

Bicchieri však také od sociálních norem odlišuje deskriptivní normy – což jsou normy, které neobsahují právě normativní očekávání.⁴⁹ Uvádí, že odhalení pluralitní ignorance může sloužit jako efektivní prostředek, jak společnost přimět ke změně špatných deskriptivních norem, protože v takovém případě se odhalí pluralitní ignorance ohledně empirických očekávání.⁵⁰ Složitější je však změna norem sociálních, které jsou podepřeny normativními očekáváními – aktéři totiž musí věřit jednak tomu, že informace o přesvědčení ostatních je pravdivá, a jednak tomu, že jsou všichni odhodláni změnit svůj přístup.⁵¹ Pokud se totiž chce aktér odchýlit od normy, potřebuje si být jist, že i ostatní jsou na to připraveni, a tedy nebude potrestán za to, že se od normy odchýlí.⁵² Právě pluralistická ignorance se také nabízí jako jedno z možných zdůvodnění, proč se udržují sociální normy, které odporují právu.

Bicchieri formuluje následující kroky, které předchází opuštění sociálních norem: změna faktických a osobních hodnotových přesvědčení, kolektivní rozhodnutí k opuštění normy, důvěra či společné přesvědčení, koordinovaná akce, nová empirická očekávání a opuštění starých normativních očekávání.⁵³ Bicchieri uvádí, že aktéři musí nejprve uznat, že je nějaký problém se současnou normou, přičemž jejich vnitřní důvody pro akceptaci takového názoru se mohou překrývat.⁵⁴ Obzvláště v rozvojových zemích se ale ukazuje, jak jsou legislativní intervence jen zřídka efektivní pro opuštění existující sociální normy a přijetí nové.⁵⁵ Navíc, když chce nová právní norma silně potlačovat chování obsažené v zavedených sociálních normách, státní orgány ji nebudou tolik vynucovat.⁵⁶

⁴⁴ BICCHIERI, Cristina. *The Grammar of Society: The Nature and Dynamics of Social Norms*, s. 14–15.

⁴⁵ Ibidem, s. 188; BICCHIERI, Cristina. *Norms in the Wild*, s. 44.

⁴⁶ BICCHIERI, Cristina. *The Grammar of Society: The Nature and Dynamics of Social Norms*, s. 193.

⁴⁷ Ibidem.

⁴⁸ Ibidem.

⁴⁹ BICCHIERI, Cristina. *Norms in the Wild*, s. 118.

⁵⁰ Ibidem, s. 44–45.

⁵¹ Ibidem, s. 45.

⁵² BARRETT, Jacob – GAUS, Gerald F. *Laws, Norms, and Public Justification: The Limits of Law as an Instrument of Reform*, s. 220.

⁵³ BICCHIERI, Cristina. *Norms in the Wild*, s. 121. Jak je vidět, oproti vzniku sociálních norem zde empirická a normativní očekávání vystupují v opačném pořadí. V praxi to často probíhá tak, že se opustí jedna sociální norma a zároveň s tím vznikne jiná – při takovém nahrazení se tedy proces vzniku a opuštění do určité míry překrývá, viz ibidem, s. 111.

⁵⁴ BICCHIERI, Cristina. *Norms in the Wild*, s. 121. V politické filosofii se často mluví o překrývajícím konsenzu (*overlapping consensus*), tedy shodě mezi vzájemně odlišujícími náboženskými, filozofickými a morálními doktrínami na tom, jaké normy by měly být zahrnuty do koncepce spravedlnosti, viz RAWLS, John. *The Idea of an Overlapping Consensus*. *Oxford Journal of Legal Studies*. 1987, Vol. 7, No. 1, s. 1; RAWLS, John. *Political liberalism*. New York: Columbia University Press, 1996, s. 15.

⁵⁵ BICCHIERI, Cristina. *Norms in the Wild*, s. 144.

⁵⁶ Ibidem, s. 146.

V důsledku toho Barrett a Gaus argumentují, že prostředkem sociální změny nemá být úsilí o změnu právních norem, nýbrž právě norem sociálních.⁵⁷ V takovém pojetí by tedy vítězstvím nebylo samotné přijetí lidskoprávních úmluv, ale spíše jejich přetvoření v sociální normy. Jinak budou mít stále charakter něčeho cizího, co lidé nebudou chtít plně respektovat.

3. Nejen v úmluvách a ve společnosti, ale zakořeněné v myšlení

Jedna věc je vznik sociálních norem. Dalším problémem je ale jejich internalizace, což je koncept, jehož počátky jsou spojeny s vývojovým psychologem Lvem Vygotským. Vygotskij tento pojem vztahuje především na osvojování jazyka dítětem, obecně však mluví o internalizaci kulturních norem chování jakožto výsledku dlouhé řady vývojových událostí.⁵⁸ Pojem internalizace se poté začal používat i v sociální psychologii v souvislosti se sociálním ovlivněním, přičemž s nejznámějším pojetím přišel sociální psycholog Herbert C. Kelman. Pojem internalizace vztahuje na situaci, kdy se člověk nechává ovlivnit k nějakému jednání a vnitřně se ztotožní s tím, co toto jednání doprovází.⁵⁹

Dnes se o internalizaci norem hovoří jako o procesu, kdy se jednání na základě normy stane cílem samo o sobě.⁶⁰ Díky internalizaci se tedy aktér v rámci své socializace naučí dodržovat sociální normy i v situacích, kdy mu za jejich nedodržení nehrozí žádná sankce.⁶¹ Tedy jinými slovy, když se podle takových norem chová i tehdy, když se nikdo nedívá. V procesu internalizace se totiž povinnost, které je člověk vystavený, stane jeho touhou.⁶² Proto se často mluví například o internalizovaném sexismu v případě, kdy si ženy osvojí sexismus, kterému jsou samy v patriarchálně nastavené společnosti vystavené,⁶³ v případě obětí rasismu pak o internalizovaném rasismu.⁶⁴

Jak jsem uvedl již v předchozí části, Tyler chápe vlastní morální přesvědčení jako nejdůležitější faktor, který určuje, že se člověk podřídí právu, zatímco Mackie věnuje pozornost spíše sociálním normám. Bicchieri obecně dává spíše důraz na normativní očekávání, která jsou součástí sociálních norem. I když totiž změníme svá osobní přesvědčení, nebudeme dostatečně motivováni ke změně svého chování – budeme mít totiž stále obavu, že budeme jediní, kdo se odchýlí od přijaté normy.⁶⁵ Všimá si ale, že lidé, jejichž osobní hodnotová přesvědčení se shodují se sociálními normami, mají silnější tendenci normu

⁵⁷ BARRETT, Jacob – GAUS, Gerald F. *Laws, Norms, and Public Justification: The Limits of Law as an Instrument of Reform*, s. 227.

⁵⁸ VIZ VYGOTSKY, Lev S. *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1978, s. 57.

⁵⁹ KELMAN, Herbert C. Compliance, identification, and internalization: Three processes of attitude change. *Journal of Conflict Resolution*. 1958, Vol. 2, No. 1, s. 53.

⁶⁰ LOZANO, Pablo – GAVRILETS, Sergey – SÁNCHEZ, Angel. Cooperation, social norm internalization, and hierarchical societies. *Scientific Reports*. 2020, Vol. 10, No. 1, s. 1.

⁶¹ ETZIONI, Amitai. Social Norms: Internalization, Persuasion, and History. *Law & Society Review*. 2000, Vol. 34, No. 1, s. 166–167.

⁶² Ibidem, s. 167.

⁶³ STEVE, Bearman – NEILL, Korobov – AVRIL, Thorne. The Fabric of Internalized Sexism. *Journal of Integrated Social Sciences*. 2009, Vol. 1, No. 1, s. 10.

⁶⁴ PYKE, Karen D. What is Internalized Racial Oppression and Why Don't We Study It? Acknowledging Racism's Hidden Injuries. *Sociological Perspectives*. 2010, Vol. 53, No. 4, s. 552.

⁶⁵ BICCHIERI, Cristina. *Norms in the Wild*, s. 119.

dodržovat, a to i tehdy, když jim zrovna nehrozí sankce.⁶⁶ Internalizace sociálních norem se tedy jeví jako klíčová, protože může zlepšovat míru jejich dodržování. Přetváří totiž sociální normy, které jsou standardně pouze vnějším faktorem, do vnitřní roviny, tedy do roviny osobních hodnotových přesvědčení. Člověk má pak větší motivaci se podle nich chovat.

4. Sociální normy a ekonomická analýza práva

Zde se nám však střetávají různá paradigmatata. Posner se již dříve vyslovil proti konceptu sociálních norem i jejich možné internalizaci.⁶⁷ Uvádí, že právní vědci obvykle předpokládají, že sociální normy existují a ovlivňují chování, ale zároveň nedostatečně vysvětlují, co tyto normy vytváří a udržuje.⁶⁸ Navíc prý teorie postavené na internalizaci neumí vysvětlit, jak právo ovlivňuje sociální normy, které mají tedy být nakonec zvnitřněné.⁶⁹ Posner uvádí různé autory na podporu těchto výhrad. Jenže problematikou toho, co tyto normy vytváří a udržuje či jak je ovlivňuje právo, se zabývá celá řada zase jiných autorů, proto jeho závěr nelze zobecnit.⁷⁰

Posner je (stejně jako jeho otec Richard) představitelem chicagské školy, která je považována za ústřední myšlenkový proud ekonomické analýzy práva.⁷¹ Proponenti chicagské školy vychází z předpokladu ekonomické racionality, který je součástí neoklasické ekonomie, jejíž aplikací je právě chicagská větev *law and economics*.⁷² Neoklasičtí ekonomové koncept sociálních norem buďto ignorují, nebo s nimi počítají pouze jako s vnějšími faktory, aniž by ovlivňovaly skutečné preference člověka.⁷³

Oponenti však namítají, že sociální normy formují člověka zevnitř, protože lidské preference je možné modifikovat skrz internalizaci a přesvědčování.⁷⁴ Předpoklady chování člověka se prý tedy mohou v průběhu času měnit podle toho, jak jsou měněny sociální normy.⁷⁵ Také předpokládají, že se tyto změny mohou dít skrze procesy, které nejsou racionální.⁷⁶

Zastánci a oponenti chicagské větve *law and economics* tedy hrají jinou hru. Ve svých úvahách se nepotkávají, protože navzájem svoje koncepty neuznávají. Posner neuznává nastíněné pojetí sociálních norem a jejich internalizace a argumentaci, která s ním ope-ruje, vůbec nemusí považovat za relevantní.

⁶⁶ BARRETT, Jacob – GAUS, Gerald F. *Laws, Norms, and Public Justification: The Limits of Law as an Instrument of Reform*, s. 220–221.

⁶⁷ Viz POSNER, Eric A. *Law and Social Norms*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2000, s. 43, 227.

⁶⁸ Ibidem, s. 227.

⁶⁹ Ibidem, s. 44.

⁷⁰ Viz BICCHIERI, Cristina. *Norms in the Wild*, s. 118; BICCHIERI, Cristina. *The Grammar of Society: The Nature and Dynamics of Social Norms*, s. 5; BASU, Kaushik. *The Republic of Beliefs: A New Approach to Law and Economics*. Princeton: Princeton University Press, 2018, s. 86–89; SOUTHWOOD, Nicholas. The Authority of Social Norms. In: BRADY, Michael (ed.). *New Waves in Metaethics*. London: Palgrave Macmillan UK, 2011, s. 247.

⁷¹ BROULÍK, Jan – BARTOŠEK, Jan. *Ekonomický přístup k právu*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 68–70.

⁷² Ibidem, s. 48; SOUKUP, Alexandr – MAITAH, Mansoor – SVOBODA, Roman. The Concept of Rationality in Neoclassical and Behavioural Economic Theory. *Modern Applied Science*. 2014, Vol. 9, No. 3, s. 2.

⁷³ ETZIONI, Amitai. *Social Norms: Internalization, Persuasion, and History*, s. 157–158.

⁷⁴ Ibidem, s. 158.

⁷⁵ Ibidem, s. 166.

⁷⁶ Ibidem.

5. Změna práva jako krok ke změně sociálních norem

Jádro Posnerovy úvahy je v tom, že lidskoprávní úmluvy nezlepšují *lidskoprávní výkonnost*.⁷⁷ Posner se nezabývá právněfilozofickým konceptem lidských práv a neřeší, zda to, že lidé věří v existenci lidských práv s pevným metafyzickým základem, má vliv na celkový užitek. Zabývá se „právem lidských práv“ (*human rights law*)⁷⁸ a problematizuje jeho efektivitu.

Problém Posnerovy úvahy ale spatřuji v tom, že nebere v potaz možný vliv právních norem na normy sociální. Nemusíme být právní centralisté a uznávat právo jako dominantní způsob regulace společenských vztahů. To však neznamená, že bychom měli úplně pominout jeho vliv na vznik a změnu sociálních norem. Právo ostatně nepomáhá ani Bicchieri, jejíž teorii o vzniku a zániku sociálních norem jsem zde představil.⁷⁹ Uvádí, že právo neindikuje změnu chování kolektivu; uznává ho však jako signál, že sankce za nedodržování normy postupně ztrácí hodnotu a podporu.⁸⁰

Jak jsem již uvedl výše, když se nová právní norma silně vymyká zavedeným sociálním normám, státní orgány ji nebudou tolik vynucovat. To ale podle Biccheri nebrání tomu, aby se přijímaly právní normy, které nebudou vůči zavedeným sociálním normám tak extrémní – právě umírněné právní normy jsou totiž ve výsledku účinnější.⁸¹ Na to dříve narážel již Dan Kahan, podle kterého se nejlépe uchytí právní normy, které zahrnují jemná pošťouchnutí (*gentle nudges*) spíše než tvrdé strky (*hard shoves*).⁸² Implementaci lidskoprávních úmluv tedy lze provést i tak, aby byla účinná, ačkoliv vyžaduje postupnou práci po malých krocích.

Nutno však podotknout, že se Kahanova teorie o pošťouchnutích potýká s řadou problémů. Jedním z nich je to, že se často považuje za pošťouchnutí všechno, co nějakým způsobem ovlivňuje chování, čímž se však tento koncept stává nejasným.⁸³ Může být také problém navrhnout pošťouchnutí, která by mohla splnit očekávání. Pošťouchnutí, která fungují v určitém kulturním prostředí, by totiž v jiném prostředí nejen nemusela fungovat, ale také by mohla mít nežádoucí vedlejší účinky.⁸⁴ Zároveň kritici upozorňují, že je obtížné zjistit individuální preference jednotlivců (případně jejich pořadí), které přitom mají sloužit jako podstatný základ pro navrhování pošťouchnutí.⁸⁵ Další problém je podle kritiků v praktické rovině. Nejen že je problém získávat informace o chování, ale zároveň

⁷⁷ Lidskoprávní výkonnost je kvalita dodržování lidskoprávních norem v daném státu, viz SMEKAL, Hubert. *Lidská práva: Ideje, trendy, výzvy a nástrahy*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 51. V angličtině také *human rights performance*, viz MURDIE, Amanda – DAVIS, David R. Problematic Potential: The Human Rights Consequences of Peacekeeping Interventions in Civil Wars. *Human Rights Quarterly*. 2010, Vol. 32, No. 1, s. 51.

⁷⁸ V českém prostředí je mu nejbližší pojem „základní práva“, jak jej vysvětluje HAPLA, Martin. *Lidská práva bez metafyziky: Legitimita v (post)moderní době*, s. 40.

⁷⁹ Viz BICCHIERI, Cristina. *Norms in the Wild*, s. 144. Bicchieri si také uvědomuje, že se její teorie stala populárním vysvětlením toho, proč jsou porušována lidská práva, viz ibidem, s. viii.

⁸⁰ BICCHIERI, Cristina. *Norms in the Wild*, s. 147.

⁸¹ Ibidem, s. 146.

⁸² KAHAN, Dan M. Gentle Nudges vs. Hard Shoves: Solving the Sticky Norms Problem. *The University of Chicago Law Review*. 2000, Vol. 67, No. 3, s. 608.

⁸³ BORNEMANN, Basil – SMEDDINCK, Ulrich. Anstößiges Anstoßen? – Kritische Beobachtungen zur „Nudging“-Diskussion im deutschen Kontext. *Zeitschrift für Parlamentsfragen*. 2016, Jhrg. 47, Nr. 2, s. 446.

⁸⁴ Ibidem, s. 450.

⁸⁵ Ibidem, s. 451.

je obtížné zajistit, aby politicko-administrativní aktéři efektivně využívali tyto informace jako základ pro individuálně přizpůsobené zásahy.⁸⁶

Ačkoliv je praktická realizace komplikovaná, nebrání nám to však v tom, abychom uznali změnu právních předpisů jako jeden z prostředků, jak přispět ke změně sociálních norem. A nemusíme kvůli tomu nutně uznávat právo jako hlavní regulátor společenských vztahů.

Posner si všímá také toho, že země, kde jsou silné lidskoprávní neziskové organizace, si v lidskoprávní výkonnosti vedou lépe než ostatní.⁸⁷ Z toho mi však nevyplyvá, že by právní normy jako takové byly neefektivní. Domnívám se totiž, že pokud se neziskové organizace mohou při své činnosti odvolávat na dodržování práva, mají tím další argument pro přesvědčení adresátů. Argumentace platným právem je totiž běžnou součástí morální argumentace.⁸⁸ Požadavky neziskových organizací tak nejsou jenom na úrovni ničím nepodložených morálních úvah, když přitom zbytek společnosti má morální citění jiné. Neziskové organizace se díky tomu mohou následně opírat o to, že je důležité, aby se dodržovalo právo (jehož součástí jsou právní normy, které se pokouší přetvořit v sociální). Jejich argumentace je tedy přesvědčivější, a jejich fungování tedy efektivnější pro způsobení změny sociálních norem.

Problematický je pro mě pak i způsob, jakým Posner došel k závěru o neefektivitě lidskoprávních úmluv. Domnívám se totiž, že časové období, které bere Posner v potaz, je příliš krátké. Pro maximalizaci lidskoprávní výkonnosti není důležité jen to, aby společnost přijala lidská práva jako sociální normy; je důležité i to, aby si je jednotliví členové společnosti internalizovali. V takovém případě ale nemůžeme činit závěry o efektivitě lidskoprávních úmluv okamžitě po jejich přijetí – za tu dobu totiž nemusí nutně dojít ani ke změně sociálních norem, natož k jejich internalizaci. Přičemž pokud přijmeme předpoklad, že pro maximalizaci dodržování normy je důležitý i její soulad s osobními hodnotovými přesvědčeními jednotlivých aktérů, pak potřebujeme docílit jak vzniku sociální normy, tak jejího zvnitřnění aktéry.

Na tomto místě bych tedy rád shrnul klíčové poznatky, kterými problematizují Posnerovu úvahu. Přijetí předpisu, se kterým se aktéři neztotožní, nemá samo o sobě tak velký vliv na jeho dodržování. Je potřeba, aby se změnila sociální normy, protože právě ty jsou silnější motivací pro lidské jednání než právo. Následně je potřeba, aby došlo k jejich internalizaci, protože vlastní morální přesvědčení je tou nejsilnější motivací. Jak změna sociální normy, tak její internalizace, jsou obojí dlouhodobé procesy, které se nedokončí okamžitě po přijetí předpisu. Změnit sociální normy můžeme i prostřednictvím právních norem – tedy v některých kontextech může být přijetí právní normy prvním krokem ke změně norem sociálních. To ale za předpokladu, že jsou tyto právní normy umírněné a nejsou silně v rozporu se sociálními normami, které se snažíme změnit. Po čím menších krocích se tyto změny budou provádět, o to delší proces to může být. Je tedy obtížné předpokládat, že spolu s přijetím lidskoprávních úmluv okamžitě dojde k jejich přetvoření

⁸⁶ Ibidem, s. 452.

⁸⁷ POSNER, Eric A. *The Twilight of Human Rights Law*, s. 76.

⁸⁸ Taková argumentace však stojí na premise, že co je (ne)legální, to je (ne)morální. Pokud tuto premisu adresáti nesdílí, může to být chápáno jako argumentační klam, viz BENNETT, Bo. Appeal to the Law. In: *Logically Fallacious* [online]. 2020 [cit. 2020-07-20]. Dostupné z: <<https://www.logicallyfallacious.com/logicfallacies/Appeal-to-the-Law>>.

v sociální normy a zároveň internalizaci takových norem, abychom mohli následně dojít k závěru o jejich efektivitě. Posner svoje závěry podkládá desetiletým pozorováním – pět let před přijetím úmluv, pět let po přijetí. Domnívám se ale, že v krátkodobém horizontu takové závěry nelze spolehlivě učinit.

6. Vypovídající hodnota empirických výzkumů

Do všech uvedených úvah – ať už samotné Posnerovy argumentace, nebo její kritiky – nám ale vstupuje základní otázka. Můžeme vůbec lidská práva spolehlivě empiricky měřit? Hubert Smekal uvádí, že je u kvantitativních měření lidských práv problematické to, že na definici pojmu lidských práv nepanuje shoda a různé výzkumy rozumí pod pojmem lidská práva něco jiného a rozdílně si vykládají obsah.⁸⁹ Podobným problémům se pak věnují i zahraniční autoři. Jedny z nejznámějších námitek vůči tomu, jak se empirická data o lidských právech získávají, vznesl Russel Lawrence Barsh již v 90. letech. Hlavní námitky vznáší vůči indikátorům. Tedy údajům, které mají ve svém souhrnu indikovat lidskoprávní výkonnost.

Barsh uvádí příklad s mučením jako předpokládaným indikátorem, který chceme měřit, abychom získali data o státní represí. Ačkoliv můžeme vidět mučení, neznamená to, že budeme moci pozorovat každou věznicí a policejní stanici v zemi.⁹⁰ Tvrdí, že indikátorem ve výsledku není mučení samotné, ale spíše sekundární zdroje o něm (jako například novinové články), které však nevypovídají o tom, jak moc je mučení opravdu frekventované.⁹¹ Dalším problémem je neshoda na tom, jaké indikátory jsou relevantní, což souvisí také s různorodou interpretací práv,⁹² jejichž dodržování chceme měřit.⁹³

Barsh dále uvádí, že indikátory o lidskoprávní výkonnosti byly používány pro zdůvodnění politických změn – zejména v případě Carterovy administrativy, která používala lidská práva jako element americké zahraniční politiky.⁹⁴ V důsledku toho se objevují námitky, že jsou kvantitativní lidskoprávní studie vytvářené tak, aby podporovaly oficiální americkou politiku.⁹⁵

Podobné pochybnosti vrhají stín i na studie, kterými svoje úvahy podkládá Posner. Jedna z nich totiž pochází od organizace *Freedom House*, kterou založila americká první dáma Eleanor Roosevelt a z 86 % ji financuje americká vláda.⁹⁶ Není to nestranná organizace, nýbrž organizace, která má za cíl lidská práva prosazovat. Data o jejich (ne)dodržování

⁸⁹ SMEKAL, Hubert. *Lidská práva: Ideje, trendy, výzvy a nástrahy*, s. 50.

⁹⁰ BARSH, Russel Lawrence. *Measuring Human Rights: Problems of Methodology and Purpose*. *Human Rights Quarterly*. 1993, Vol. 15, No. 1, s. 90.

⁹¹ Ibidem.

⁹² Tato různorodost je dána tím, že pojem lidských práv je diskurzivní, tedy pojem, na kterém se lidé neshodnou v důsledku svých odlišných hodnot, viz ŠEJVL, Michal. *Lidská práva jako diskursivní pojem*. *Právník*. 2017, roč. 156, č. 6, s. 474. Pavel Dufek si všímá toho, že se lidská práva často propojují s dalšími abstraktními principy jako svoboda, rovnost, autonomie, důstojnost a další, ačkoliv o žádném z nich nepanuje v politické filosofii shoda. DUFEK, Pavel. *Lidská práva, ideologie a veřejné ospravedlnění: co obnáší brát pluralismus vážně*. *Právník*. 2018, roč. 157, č. 1, s. 56.

⁹³ BARSH, Russel Lawrence. *Measuring Human Rights: Problems of Methodology and Purpose*, s. 99–100.

⁹⁴ Ibidem, s. 98. Carter byl však posledním takovým prezidentem USA, viz POSNER, Eric A. *The Twilight of Human Rights Law*, s. 24.

⁹⁵ BARSH, Russel Lawrence. *Measuring Human Rights: Problems of Methodology and Purpose*, s. 98.

⁹⁶ *Financial Statements (Year Ended June 30, 2016) and Independent Auditors' Report* [online]. Freedom House, Inc, 2016, s. 21. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/sites/default/files/FINAL_Basic_Financial_Statements_2016.pdf>.

mohou poskytnout justifikaci pro cíle v praktické politice. Další studie pochází z projektu *CIRI Human Rights Data Project*, mezi jehož hlavními řešiteli jsou výhradně američtí autoři, ačkoli se zaměřuje na lidskoprávní výkonnost napříč celým světem.⁹⁷

Samo o sobě to pochopitelně nemusí nic znamenat.⁹⁸ Avšak právě to, že statistická data se dají využít pro maskování politických rozhodnutí, je jedna z častějších výtek kritiků empirického zkoumání v oblasti lidských práv.⁹⁹ Antropoložka Sally Engle Merry tvrdí, že vytváření a používání indikátorů o lidskoprávní výkonnosti často znamená, že se politika rozplyne v technických záležitostech.¹⁰⁰ Čísla se totiž snadněji prezentují jako něco objektivního, neutrálního, deskriptivního a prostého interpretace.¹⁰¹ V jádru jde ale o politické cíle, které jimi mají být ospravedlněny.

Již ve svých základech se tedy idea empirického zkoumání lidských práv potýká s problémy, které mohou vzbuzovat pochybnost o závěrech, které se na jejich základě učiní. Ať už tvrdíme, že nám zakotvení lidských práv do právních řádů pomůže zlepšit lidskoprávní výkonnost, nebo zastáváme spíše skeptický přístup. Nechci zcela odmítnout smysluplnost empirického zkoumání v oblasti lidských práv. Nastíněné argumenty nám však ukazují, že jeho výsledky nemusí být nutně spolehlivé. Pokud tedy budeme chtít na výsledcích empirického zkoumání v oblasti lidských práv stavět další úvahy, měli bychom si být možných nedostatků vědomi.

Závěr

Nejprve jsem uvedl úvahu Erica A. Posnera, který zpochybňuje účinek lidskoprávních úmluv na reálné dodržování lidských práv. Shrnul jsem jím předkládaná empirická data a uvedl jeho všeobecný závěr, že lidskoprávní úmluvy lidská práva systematicky nezlepšují.

Dále jsem se zabýval tím, jaký je hlavní nástroj regulace společenských vztahů. Zmínil jsem aktuální kritiku proti právnímu centralismu – postoji, podle kterého je právo hlavní nástroj regulace společenských vztahů. Představil jsem přístupy, podle kterých jsou sociální normy klíčovým faktorem, který určuje, zda se člověk podřídí právu. Poté jsem shrnul poznatky o tom, jak se opouští a přijímají sociální normy, dále také tezi, že prostředkem sociální změny nemá být úsilí o změnu právních norem, nýbrž právě sociálních.

Následně jsem se věnoval internalizaci sociálních norem a poté uvedl, že nemusíme být právní centralisté, abychom uznali alespoň nějaký vliv práva na jejich vznik a změnu. Zmínil jsem poznatek o tom, že nejlépe se prosazují právní normy, které jsou umírněné, a ne tolik v rozporu s dosavadními sociálními normami. Uvedl jsem také to, že právo může podpořit neziskové organizace, které následně nemusí argumentovat jen morálkou, ale i dodržováním práva. Dále jsem vyjádřil skepsi nad tím, že lze na základě krátkodobého pozorování učinit závěry o neefektivitě lidských práv.

⁹⁷ CINGRANELLI, David L. – RICHARDS, David L. – CLAD, K. Chad. *Data & Documentation*.

⁹⁸ Může se jednat o argument *ad hominem*. Není však jasná hranice, kdy se jedná o platný argument a kdy o neformální argumentační klam (*informal fallacy*).

⁹⁹ MCGROGAN, David. The Problem of Causality in International Human Rights Law. *International & Comparative Law Quarterly*. 2016, Vol. 65, No. 3, s. 616.

¹⁰⁰ ROSGA, AnnJanette – SATTERTHWAITE, Margaret. The Trust in Indicators: Measuring Human Rights. *New York University Public Law and Legal Theory Working Papers*. 2008, Vol. 27, s. 305.

¹⁰¹ Ibidem.

Poté jsem shrnul klíčové poznatky, kterými problematizují Posnerovu úvahu. Je potřeba, aby se změnily primárně sociální normy, nikoliv právní. Pak je potřeba, aby došlo k jejich internalizaci, protože soulad vlastního morálního přesvědčení se sociálními normami maximalizuje jejich dodržování. Obojí je dlouhodobý proces. Pokud chceme přijetím právní normy podpořit vznik či změnu sociálních norem, pak musí být umírněná, nikoliv ve velkém rozporu s existujícími sociálními normami. To celý proces jen prodlužuje. Argumentuji, že je obtížné předpokládat, že přijetím lidskoprávních úmluv hned a bez dalšího dojde k jejich přetvoření v sociální normy. Natož že dojde k jejich zvnitřnění u jednotlivých členů společnosti, aby se maximalizovala jejich efektivita.

Na závěr jsem se zabýval tím, zda jsou výsledky empirických výzkumů v oblasti lidských práv vypovídající. Uvedl jsem poznatek, že na definici lidských práv nepanuje shoda, a proto je měření lidskoprávní výkonnosti problematické. Pak jsem se věnoval známým výhradám vůči indikátorům lidskoprávní výkonnosti, které se empiričtí výzkumníci snaží měřit. Jednak je zpochybňována vypovídající hodnota takových indikátorů, ale také kritizováno to, že je jejich volba často politicky motivována. Uvedl jsem také výtku, že statistická data se často využívají pro maskování politických rozhodnutí. Tyto problémy nám tedy v souhrnu ukazují, že výsledky empirického zkoumání lidských práv nemusí být nutně spolehlivé a pokud na nich budeme chtít stavět další úvahy, měli bychom brát v potaz možná úskalí.

The Efficiency of Human Rights and the Limits of Its Empirical Research

Tristan Florian (<https://orcid.org/0000-0003-1058-2289>)

Abstract: The article deals with the effectiveness of incorporating human rights into legal systems. It responds to Eric A. Posner, who, from short-term observation, questions the effectiveness of the outcomes of human rights treaties. At first, the text focuses on the need to change primarily social norms, as these represent stronger motivation for human behaviour than the law. The text further emphasizes the need for internalization since social norms must comply with personal normative beliefs to maximize their effectiveness. It states that if we want to support the creation of social norms or creation or change by adopting a legal norm, it must be moderate, not in significant conflict with existing social norms. Overall, it is a long-term process. The article argues that the adoption of human rights treaties cannot immediately transform into social norms, let alone make the individual members of society internalize them to be truly effective. It claims that even if human rights treaties' effectiveness could be empirically examined, it could not be concluded shortly after their adoption. Finally, the text points out the fundamental problems of empirical research in human rights that we should consider if we would like to build further arguments on its results.

Key words: human rights, social norms, Posner, internalization, legal centralism